

ROMA EN WOONWAGEN- BEWONERS IN BELGIË

**BELANGRIJKSTE RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE ONDER
ROMA EN WOONWAGENBEWONERS UIT 2019**

De enquête in een notendop

Het FRA heeft 4 659 Roma en Woonwagenbewoners van 16 jaar en ouder in België, Frankrijk, Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk gevraagd naar hun sociaaldemografische situatie en hun ervaringen met discriminatie. Daarnaast is via de enquête informatie verzameld over 8 234 personen die deel uitmaken van het huishouden van de respondenten, en over de infrastructuur van woonwagenlocaties of buurten. De resultaten zijn ook gebaseerd op informatie uit aanvullende bronnen over de algemene bevolking in België. De gesprekken hebben plaatsgevonden tussen december 2018 en juli 2019. Het **rapport van de enquête** is online beschikbaar.

In België had de enquête betrekking op Roma die al lang in het land verblijven, Roma die kortgeleden zijn aangekomen vanuit Oost-Europa, en Woonwagenbewoners die in speciale woonwagenkampen in Brussel en Vlaanderen wonen.

Uit de enquête blijkt dat discriminatie van Roma en Woonwagenbewoners veel voorkomt in België, Frankrijk, Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. In al deze landen had bijna de helft (45 %) van de respondenten in de afgelopen twaalf maanden te maken gehad met **discriminatie**, 44 % met **haat-gemotiveerde intimidatie** en 7 % met **haat-gemotiveerd fysiek geweld**. In België liepen Roma en Woonwagenbewoners minder kans te maken te krijgen met discriminatie, haatgemotiveerde intimidatie of fysiek geweld dan in de andere landen.

Gegevens uit andere bronnen laten zien dat 45 % van de Europeanen liever geen Roma of Woonwagenbewoners als burens heeft.

Wat onderwijs en werk betreft, bleek dat ongeveer de helft (47 %) van de ondervraagde jonge Roma en Woonwagenbewoners van 16 tot en met 24 jaar **geen werk had en geen onderwijs of opleiding volgde**. Dit percentage lag onder jonge vrouwen hoger (58 %) dan onder jonge mannen (36 %). In België gold voor 30 % van de Roma en 41 % van de Woonwagenbewoners van 16 tot en met 24 jaar dat zij geen werk hadden en geen onderwijs of opleiding volgden.

Veel van de Roma en Woonwagenbewoners die aan de enquête deelnamen, verkeren in armoede en een preciaire woonsituatie. Hun **levensverwachting** is een stuk lager dan die van de algemene bevolking. Roma en Woonwagenbewoners in België leven gemiddeld 14 jaar korter dan de algemene bevolking. Van alle onderzochte landen was dit verschil tussen de levensverwachting van Roma en Woonwagenbewoners en die van de algemene bevolking het grootst in België.

Bevindingen voor België

Discriminatie en kennis van rechten

In het jaar voorafgaand aan de enquête was de **discriminatie op verschillende terreinen van het leven** (bij het zoeken naar werk, op het werk, in het onderwijs, de gezondheidszorg en bij huisvesting en andere publieke of particuliere diensten) onder Woonwagenbewoners (19 %) en Roma (21 %) in België het laagst van alle onderzochte groepen uit de verschillende landen.

In België zijn Woonwagenbewoners (32 %) vaker **op de hoogte van het bestaan van ten minste één gelijkheidsorgaan** dan Roma (19 %). Het gemiddelde in de hele enquête was 33 %. Binnen beide groepen in België is dit percentage lager onder vrouwen dan onder mannen.

Vergeleken met de andere onderzochte landen heeft België een van de laagste scores op het punt van **kennis van de antidiscriminatiewetgeving**, met name onder Woonwagenbewoners (41 %). Ook hier geldt dat vrouwen in beide groepen in België minder kennis hebben van die wetgeving dan mannen.

De meeste respondenten hebben geen melding gemaakt van en geen klacht ingediend over discriminatie waarmee zij te maken hebben gehad. Van de Roma in België die in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête met discriminatie te maken hebben gehad omdat zij Roma zijn, heeft slechts een klein deel **melding gemaakt van of een klacht ingediend over** het meest recente incident (22 %, vergeleken met een gemiddelde in de hele enquête van 21 %). De steekproef van Woonwagenbewoners in België is te klein om een betrouwbare vergelijking te kunnen maken.

Intimidatie en haatmisdrijven

Woonwagenbewoners (13 %) en Roma (16 %) in België hadden van alle onderzochte groepen (gemiddeld 44 %) het minst vaak te maken met **door haat ingegeven intimidatie** (zoals beledigende opmerkingen op straat of online) in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête. Fysiek geweld kwam in vergelijking met andere landen zeer zelden voor. Van de meeste incidenten is nergens melding gemaakt.

In België hebben Roma meer **vertrouwen in de politie** dan Woonwagenbewoners. Roma in België hebben van alle groepen uit de onderzochte landen het meeste vertrouwen in de politie. Hun vertrouwen is vergelijkbaar met dat van de algemene bevolking in België.

Onderwijs

Slechts 70 % van de Roma-kinderen van 4 tot en met 6 jaar in België neemt deel aan **voorschools onderwijs** (ten opzichte van bijna alle kinderen in België als geheel). Voor Woonwagenbewoners in België is op dit gebied geen betrouwbare informatie beschikbaar.

In België volgt 95 % van de Roma-kinderen van 6 tot en met 15 jaar onderwijs. Van de kinderen van Woonwagenbewoners in deze leeftijdsgroep volgt in België daarentegen slechts 39 % onderwijs, het laagste percentage uit de onderzochte landen. De respondenten zijn in deze enquête niet uitdrukkelijk gevraagd naar thuisonderwijs.

Meer dan de helft (55 %) van de Woonwagenbewoners van 45 jaar en ouder in België heeft geen **formeel onderwijs** afgerond of zelfs nooit formeel onderwijs gevolgd. Dit percentage is ongeveer twee keer zo hoog als onder Roma van 45 jaar of ouder in België (26 %). Voor beide groepen is dit aandeel echter lager onder de jongere respondenten.

Werk

38 % van de Woonwagenbewoners en 50 % van de Roma van 20 tot en met 64 jaar in België heeft **betaald werk**. Slechts 39 % van de Roma-vrouwen en 31 % van de vrouwelijke Woonwagenbewoners heeft betaald werk, tegenover 60 % van de Roma-mannen en 46 % van de mannelijke Woonwagenbewoners.

30 % van de jonge Roma en 41 % van de jonge Woonwagenbewoners (van 16 tot en met 24 jaar) in België **heeft geen werk en volgt geen onderwijs of opleiding**. Hoewel dit het laagste percentage is uit de zes onderzochte landen, is het nog altijd drie tot vier keer zo hoog als het percentage voor jonge Belgen in het algemeen (9 %).

Een derde van de Roma (29 %) en een kwart van de Woonwagenbewoners (23 %) in België heeft geen bankrekening, wat vaak wel nodig is om toegang te kunnen krijgen tot diensten en werk.

«Mijn zoon wordt voortdurend gediscrimineerd wanneer hij werk zoekt. Het is meerdere keren voorgekomen dat hij niet werd aangenomen vanwege zijn huidskleur, of dat hij bij een sollicitatie meteen werd afgewezen omdat het werk niet bij hem zou passen en hij het niet aan zou kunnen.»

(Roma-vrouw, 38, België)

Gezondheid en gezondheidszorg

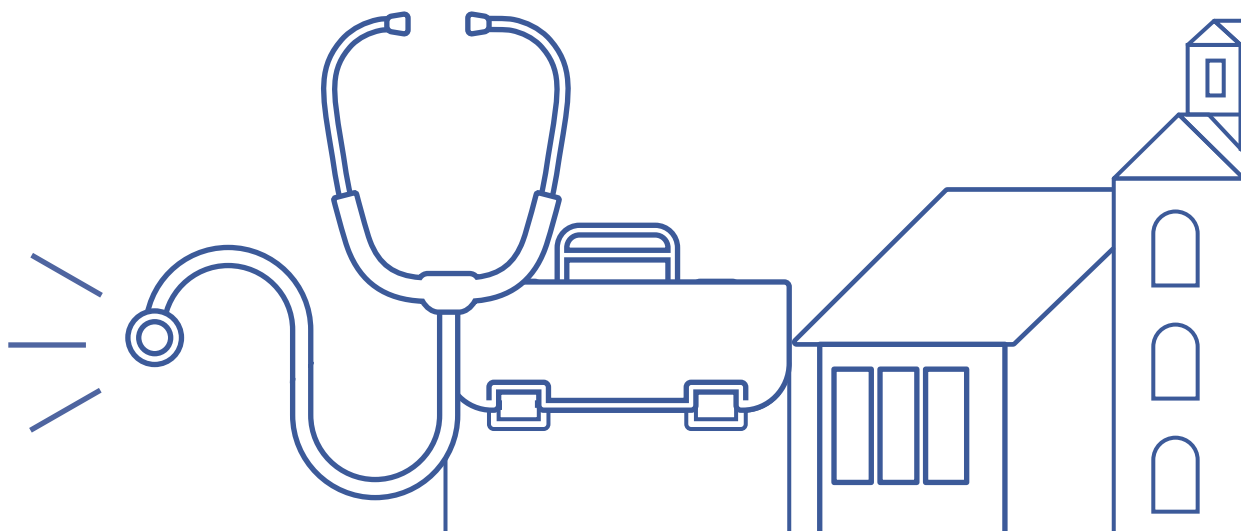
Van alle onderzochte groepen hebben Woonwagenbewoners in België de slechtste gezondheid. Slechts 55 % van de Woonwagenbewoners beoordeelt zijn/haar eigen **gezondheid** als goed. Vrouwen beoordelen hun gezondheid nog slechter (44 %). Roma-vrouwen in België geven minder vaak dan mannen aan dat hun gezondheid goed is. Van de Roma beschouwt 69 % zijn/haar gezondheid als zeer goed of goed, wat nog steeds iets minder is dan onder de algemene Belgische bevolking.

Ten opzichte van andere onderzochte groepen hebben Roma (72 %) en Woonwagenbewoners (78 %) in België minder vaak een **ziektekostenverzekering**.

België kent van alle onderzochte landen het grootste verschil in **levensverwachting** bij de geboorte tussen Roma/Woonwagenbewoners en de algemene bevolking. Mannelijke en vrouwelijke Roma en Woonwagenbewoners in België leven gemiddeld 14 jaar korter dan de algemene bevolking.

Armoede en sociale uitsluiting

40 % van de Roma en meer dan de helft van de Woonwagenbewoners (55 %) in België leeft in een huishouden waar men (veel) moeite heeft om **rond te komen**. Deze aantallen behoren tot de hoogste van alle onderzochte groepen en zijn aanzienlijk hoger dan die voor de algemene Belgische bevolking (19 %).

25 % van de Roma-kinderen en 21 % van de kinderen van Woonwagenbewoners in België groeit op in een situatie van **ernstige materiële deprivatie**. Een op de drie Roma (30 %) en een op de vier Woonwagenbewoners (23 %) in België kan zich basale zaken niet veroorloven. Hierbij gaat het om onverwachte uitgaven, een week vakantie per jaar, een voedzame maaltijd, toereikende verwarming, een wasmachine, kleurentelevisie, telefoon of auto, en vaste lasten als de hypotheek, huur of energierekening. Dit percentage is vijf tot zes keer zo hoog als onder de algemene Belgische bevolking (5 %).

Toegang tot huisvesting en reizende levensstijl

De meeste Roma-respondenten uit België (80 %) wonen in een appartement, een nieuw huis of een oud huis dat **in goede staat** is. Woonwagenbewoners wonen vrijwel uitsluitend in (sta)caravans. Bijna alle Woonwagenbewoners in België (95 %) zijn van mening dat er te weinig plaatsen – met name geschikte woonwagenlocaties – zijn waar zij kunnen verblijven.

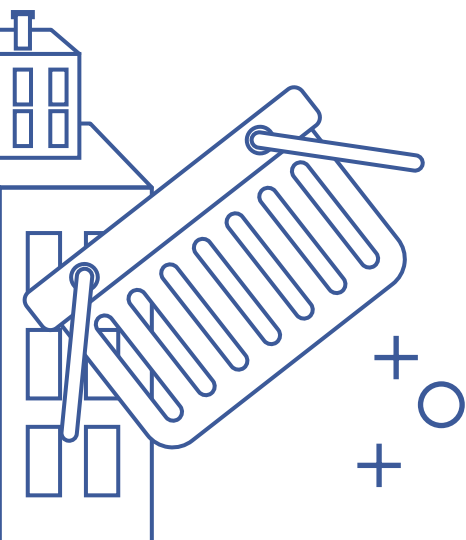
Een ongezonde woonsituatie en een omgeving met milieurisico's kunnen leiden tot chronische

gezondheidsproblemen. Uit de enquête blijkt dat 12 % van de Roma en 6 % van de Woonwagenbewoners te maken heeft met een **slechte woonsituatie**, die wordt gekenmerkt door een lekkend dak, vochtige muren of rottende raamkozijnen of vloeren.

Vergeleken met andere onderzochte groepen is het aantal respondenten dat in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête is gediscrimineerd wanneer zij **een huis wilden huren of kopen**, lager onder Roma in België (29 %). Voor Woonwagenbewoners in België is de steekproef te klein om een schatting te kunnen maken.

Ongeveer de helft van de huishoudens van Woonwagenbewoners in België (48 %) woont al meer dan vijf jaar **in dezelfde buurt**, maar een grote minderheid (41 %) is in het afgelopen jaar nog verhuisd.

Het percentage Woonwagenbewoners in België dat in de afgelopen vijf jaar **uit huis is gezet** (10 %), is het hoogst onder alle onderzochte groepen. Onder Roma is dit aandeel lager (5 %), maar nog altijd relatief hoog vergeleken met andere onderzochte groepen.

Op wie had de enquête betrekking?

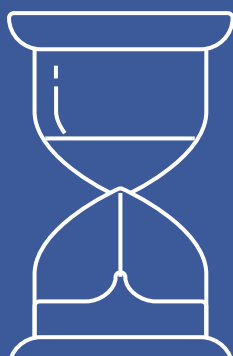
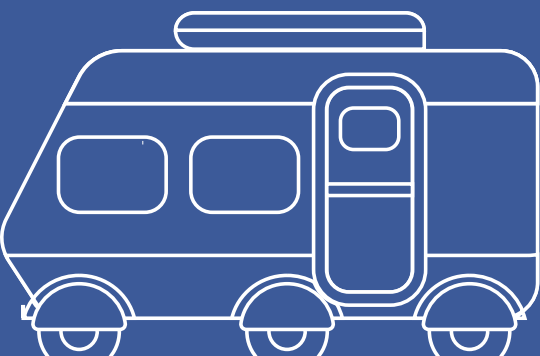
In België had de enquête betrekking op Woonwagenbewoners en Roma die zich zien als: Roma/Roms en Woonwagenbewoners of Travellers (Frans: Gens du voyage/Voyageurs). Tot die laatste groep behoren: Roms, Manoesjen (Frans: Manouches) en reizende groepen op doorreis vanuit buurlanden (zoals Woonwagenbewoners of Ierse Travellers).

Woonwagenbewoners

Naar schatting wonen er 2 300 Woonwagenbewoners in speciale woonwagenkampen in Vlaanderen en Brussel. Het aantal Woonwagenbewoners in Wallonië is onbekend, en dit gewest maakte geen deel uit van de enquête. Afhankelijk van het type woonwagenkamp kan de mobiliteit variëren van permanent of langdurig verblijf tot seizoens- of kort verblijf. De meeste Woonwagenbewoners wonen op officiële publieke of daartoe aangewezen particuliere locaties, waarbij lokale organisaties of plaatselijke coördinatieteams toezicht houden op hun verblijf. Bijna twee derde van de huishoudens uit de enquête woont in een permanent woonwagenkamp; een derde woont op een tijdelijke locatie.

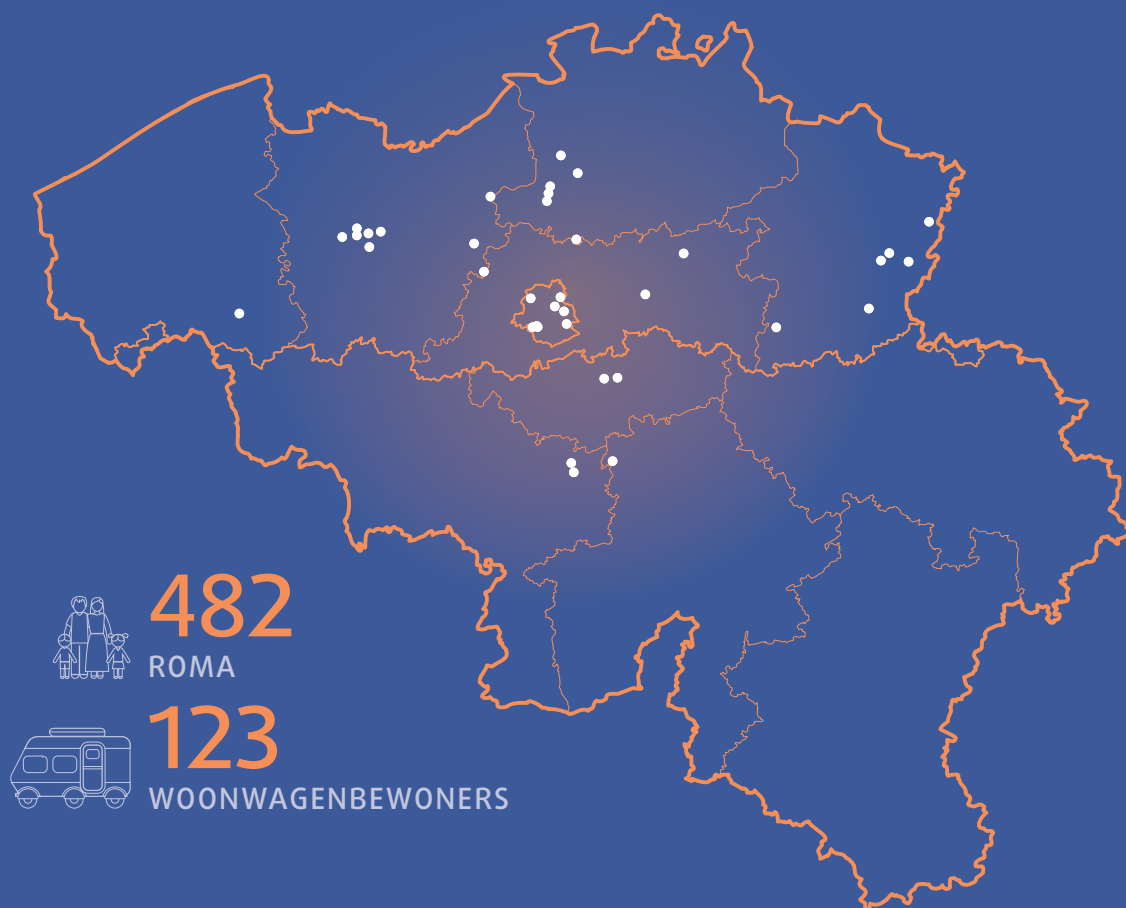
Roma

De enquête had betrekking op twee groepen Roma: Roma die al lang in het land verblijven en Roma die kortgeleden zijn aangekomen vanuit Oost-Europa. Samengenomen gaat het om ongeveer 30 000 Roma in België. De Roma die al lang in het land verblijven, zijn in de jaren 90 als niet-EU-burgers naar België gemigreerd, voornamelijk uit de landen van het voormalige Joegoslavië. Sinds hun komst zijn velen van hen inwoners van België geworden en inmiddels worden zij over het algemeen geacht beter geïntegreerd te zijn in de Belgische samenleving dan de recentere migranten, die voornamelijk uit Bulgarije, Roemenië en Slowakije afkomstig zijn. Kortgeleden aangekomen Roma vormen de grootste Roma-groep in België. Zij zijn verspreid over de Belgische steden, zonder dat er sprake is van concentraties in bepaalde gebieden. Hoeveel Roma uit deze groep er in Wallonië wonen, is niet bekend. Zij vallen ook maar gedeeltelijk onder deze enquête.

Waar vonden de interviews plaats?

Het FRA heeft interviews gehouden met 482 Roma en 123 Woonwagenbewoners. De vragenlijst en de interviews waren in het Frans, Nederlands, Bulgaars, Roemeens en Slowaaks. De interviews hebben plaatsgevonden in het Vlaamse, Waalse en Brusselse Gewest. Wallonië viel slechts gedeeltelijk onder het onderzoek en is dus niet volledig vertegenwoordigd in de resultaten.

Bron: FRA, Roma and Travellers Survey (RTS) 2019, PSU's; kaart: GISCO/Eurostat

Wie namen de interviews af?

In België zijn de interviews afgenomen door mensen die zelf Roma of Woonwagenbewoners zijn en door mensen die zelf geen Roma of Woonwagenbewoners zijn. Bemiddelaars hebben geholpen respondenten te vinden, toegang te krijgen tot locaties en het vertrouwen van de respondenten te winnen. Ongeveer de helft van de bemiddelaars was afkomstig uit de gemeenschap van Roma of Woonwagenbewoners of had vanwege hun werk sterke banden met mensen met deze achtergrond. Het ging bijvoorbeeld om beheerders van woonwagenkampen of werknemers/leden van organisaties die Roma en andere minderheidsgroepen ondersteunen. Deze enquête gaat niet óver Roma en Woonwagenbewoners, maar is een onderzoek dat samen met de Roma en Woonwagenbewoners is ontwikkeld en uitgevoerd.

FRA – EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vienna – Austria
T +43 158030-0 – F +43 158030-699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights
 twitter.com/EURightsAgency
 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

© FRA, 2020

PDF: ISBN 978-92-9461-192-5
doi:10.2811/14430
TK-01-20-725-NL-N

Publications Office
of the European Union